

DEN POSITIVA VALÅRSEFFEKTEN FINNS ÄVEN 2018

SÖREN HOLMBERG OCH LENNART WEIBULL

Sammanfattning

I Sverige finns det en mycket tydlig positiv valårseffekt på förtroendet för olika politiska institutioner. Förtroendet ökar valår. I kapitlet har vi ställt frågan om valårseffekten framträder även år 2018 trots det oklara valresultatet och den besvärliga regeringsbildningen. Vår analys visar att så var fallet. Resultatet ger ytterligare belägg för att svenska riksdagsval har en haloliknande effekt även på förtroendet för andra institutioner än de politiska. Förtroendet tenderar att gå upp för samhällets alla institutioner under valår. Demokratiska val är förtroendeskapande. Så bör det normativt vara, och så är det i Sverige.

Det finns en mycket tydlig valårseffekt i svensk politik. Och den är positiv. Våra mätningar är entydiga. Förtroendet för det mesta politiskt brukar öka under valår. Partierna uppskattas mer och värderingen av samhällets politiska institutioner går upp. När väljare exponeras mer intensivt för politiker inför val ökar tilltron. Det motsatta hade varit bekymmersamt – att tilltron minskat, och att vi hade haft en negativ valårseffekt i Sverige.¹ Men så är det inte. Vi har länge observerat en positiv valårseffekt med ett ökande förtroende för politiska fenomen i samband med demokratiska val (Holmberg, 1994; Strömbäck & Johansson, 2006; Holmberg & Weibull, 2015).

Frågan är om den positiva valårseffekten verkar också 2018 med det komplicerade valresultatet och den mycket segdragna regeringsbildningen? (Bäck & Hellström, 2018). En kanske något idealistisk förhoppning är att stödet för svensk demokrati och dess institutioner är så starkt att det klarar av ett ovanligt valutslag och ett nytt politiskt landskap utan att försvagas allvarligt (jfr Holmberg & Weibull, 2016). I så fall skall vi iakta en positiv valårseffekt även 2018, eller åtminstone inte en omsvängning till en negativ valårseffekt.

En tänkbar kausal mekanism bakom valårseffekten kan vara att demokratiska val fäster uppmärksamhet på politikens möjligheter och väcker förväntningar – något kan hända, något kan bli bättre. Dylika förväntningar/förhoppningar kan ha väckts 2018 även om valutgången blev oklar och regeringsförhandlingarna drog ut på tiden. Även om det kunde finnas en kritik av de många partipolitiska turerna som kunde avsätta sig i minskat förtroende blev det inte så. Något kunde trots allt bli bättre när allt var över. Möjligheten borde i alla fall finnas.

Den positiva valårseffekten tycks inte bara fungera för politiska institutioner. Vi har i tidigare SOM-undersökningar kunnat iaktta en tendens till att även andra institutioner än de politiska brukar vederfaras ett ökat förtroende valår. Inga dramatiska ökningarna, men en svag förstärkning av tilltron. Förstärkningseffekten har varit något starkare för olika offentliga institutioner än för privata. Mekanismen bakom skulle kunna vara att när förtroendet för politikens institutioner ökar smittar det av sig på andra offentliga institutioner som styrs av det politiska – som exempelvis skolan, sjukvården och rättsväsendet. Om en sådan process verkar borde effekterna på förtroendet för olika privata institutioner bli mindre eller inga alls. Dock kan det inte bortses ifrån att ett allmänt mer förtroendefullt klimat för demokratis institutioner också kan få positiva följdverkningar för andra samhällsinstitutioner än de politiska/offentliga. Vi kan tala om en *haloeffekt* där förtroende för politikens institutioner har en påverkan på förtroendet för andra institutioner i samhället (Holmberg & Weibull, 2015).² Den positiva valårseffekten tenderar i första hand att öka förtroendet för politiska institutioner som sedan sprids och förstärker förtroendet även för andra samhällsinstitutioner. Demokratiska val har en haloeffekt som ökar och sprider förtroende för ett samhälles institutioner. Förtroendet för de demokratiska institutionerna är dragloket som påverkar förtroendet för övriga samhällsinstitutioner.

Det är den hypotes vi prövat och funnit stöd för i tidigare SOM-undersökningar ända tillbaka till 1980-talet (Holmberg & Weibull, 2007, 2015). Förtroendet för främst politikens institutioner går upp valår, men också något för andra samhällsinstitutioner. Vår hypotes nu är att det sambandet också gäller när vi inkluderar valet 2018 i vår prövning. SOM-undersökningarna omfattar idag systematiska förtroendemätningar i samband med åtta val och ett tjugotal olika samhällsinstitutioner.

Men först som en bakgrund en kort översikt av huvudresultaten från 2018 års mätning av svenskt institutionsförtroende.

Svenskt institutionsförtroende valåret 2018

Förtroendet för det svenska samhällets centrala institutioner har i den nationella SOM-undersökningen mätts sedan starten 1986. Den första mätningen omfattade elva institutioner med fokus på politiska, mediala, ekonomiska och sociala verksamheter. Förtroendemätningarna har efter hand byggts ut och sedan 2005 har tjugoen samhällsinstitutioner ingått i den årliga undersökningen. Förtroendet för de enskilda institutionerna mäts på en femgradig skala. Det finns inget explicit alternativ för ingen uppfattning. Resultatet från 2018 års mätning redovisas i tabell 1.

Det oftast använda kriteriet på förtroende är andelen som har mycket eller ganska stort förtroende. Med en sådan definition visar det sig att sjukvården åtnjuter högst förtroende med 68 procent med polisen på i stort sett samma nivå. Därefter kommer universitet/högskolor, domstolarna, radio-TV, Riksbanken och grundskolan med över 50 procent. Det är samma tättgrupp som i de senaste decenniernas mätningar.

I jämförelse med 2017 har flertalet även ökat sitt förtroende något. Den största uppgången finns för polisen där förtroendet gått från 58 till 67 procent.

Tabell 1 Förtroendet för samhällsinstitutioner 2018 (procent, balansmätt)

Samhällsinstitution	Mycket stort	Ganska stort	Varken/ eller	Ganska litet	Mycket litet	Summa procent	Procent	Balans
Sjukvården	18	50	19	11	2	100	68	+55
Polisen	15	52	22	9	2	100	67	+56
Universitet/högskolor	13	46	35	4	2	100	59	+53
Domstolarna	16	40	28	11	5	100	56	+40
Radio/TV	10	44	32	10	4	100	54	+40
Riksbanken	14	38	36	9	3	100	52	+40
Grundskolan	9	42	34	11	4	100	51	+36
FN	10	36	35	12	7	100	46	+27
Kungahuset	14	28	36	11	11	100	42	+20
Försvaret	10	30	43	12	5	100	40	+23
Regeringen	6	32	33	19	10	100	38	+9
Riksdagen	6	31	37	18	8	100	37	+11
Svenska kyrkan	7	27	40	14	12	100	34	+8
Dagspressen	5	28	42	17	8	100	33	+8
Bankerna	5	27	37	22	9	100	32	+1
De fackliga org	5	25	40	20	10	100	28	±0
Kommunstyrelserna	3	25	45	20	7	100	28	+1
Storföretagen	2	25	48	18	7	100	27	+2
EU-kommissionen	4	22	46	17	11	100	26	-2
Europaparlamentet	4	22	45	17	12	100	26	-3
De politiska partierna	1	18	41	27	13	100	19	-21

Kommentar: Frågan löd 'Hur stort förtroende har du för på vilket sätt följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svartalternativen var 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende' samt 'Mycket litet förtroende'. Analysen bygger på formulär 1 i den nationella SOM-undersökningen 2018 där frågan ställdes i sin helhet. Balansmätt beräknas genom att andelen med förtroende minskas med andelen som saknar förtroende. Måttet går från -100 till +100, där -100 innebär samtliga har svarat att de har ganska eller mycket litet förtroende, medan +100 innebär att samtliga har svarat att de har mycket eller ganska stort förtroende. Personer som hoppat över hela frågan eller ej besvarat förtroendefrågan för någon särskild institution är inte medtagna i procenttalen. Dylika svar var sällsynta och lämnades av endast mellan en och tre procent för de olika institutionerna. Antalet svarspersoner varierar mellan 1 684 och 1 721.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018.

I mitten av rangordningen med mellan 30 och 40 procent stort förtroende finner vi bland andra försvaret, Kungahuset, och Svenska kyrkan men även riksdag och regering. Det är i stort samma mönster som visat sig de senaste åren, även om det då och kan noteras mindre upp- eller nedgångar. Samtliga har något större förtroende 2018 än vad de hade 2017; inom gruppen uppvisar riksdagen den största upp-

gången – från 33 till 37 procent stort förtroende. Lågst förtroende har de politiska partierna – endast en femtedel av allmänheten har stort förtroende – men i botten av listan finns bland andra även Kommunstyrelserna, storföretagen samt de två EU-institutionerna Europaparlamentet och EU-kommissionen. I jämförelse med 2017 har även dessa institutioner fått ett ökat förtroende, inte minst de politiska partierna och EU-institutionerna.

När det gäller förtroendets utveckling över längre tid uppvisar de offentliga institutionerna som sjukvården och grundskolan ett likartat mönster. De senaste åren har präglats av en grundläggande stabilitet. Förtroendet för polisen och domstolarna uppvisar ett också ett gemensamt mönster som kännetecknas av relativt stora skillnader mellan enskilda år. För Svenska kyrkan och Kungahuset, två institutioner som representerar en äldre typ av samhällsinstitutioner, har den långsiktiga tendensen länge var sjunkande men nu stabiliserats. Förtroendet för radio-TV ligger genomgående högre än förtroendet för dagspress under hela perioden. De ekonomiska institutionerna, särskilt bankerna, har över tid visat på betydande variationer och är påverkade av den ekonomiska konjunkturen. De politiska institutionerna präglas av de tidigare nämnda rörelsemönstren där valen spelar en viktig roll.

Institutionsförtroendet kan även redovisas med ett så kallat balansmått. Det är ett mått som även tar hänsyn till andelen svarande som har litet förtroende för respektive institution.³ Utgångspunkten för ett sådant mått är att det inte räcker att en institution har stort förtroende, det handlar också att man måste minimera andelen litet förtroende. Vi har använt måttet i våra analyser av långsiktiga i samhällsförtroende (Holmberg & Weibull, 2016) och redovisar det långt till höger i tabell 1. De institutioner som ligger högt i förtroende har oftast en positiv förtroendebalans bland allmänheten. År 2018 gäller det för nästan alla undersökta institutioner. Den genomsnittliga förtroendebalansen har mellan 2017 och 2018 ökat från +10 till +15.

Haloeffekten fungerar 2018

Resultaten från SOM-undersökningen indikerar att det finns en positiv valårseffekt även 2018. Förtroendet för de politiska institutionerna går upp i jämförelse med 2017. Tilltron till många andra institutioner ökar också. Uppgiften nu är att mer systematiskt pröva vår hypotes om en haloeffekt i samband med svensk val. Utgångspunkten är förändringar i SOM-institutets årliga förtroendemätningar. Sedan slutet av 1980-talet kan vi observera sammanlagt 535 större eller mindre förändringar i olika institutioners årliga förtroende. För 44 procent av dem kan vi notera minskande förtroende. Något oftare finner vi uppgångar (45 procent). I återstående fall är förtroendet oförändrat mellan två angränsande år (11 procent).

En första indikation på att haloeffekten fungerar får vi när vi jämför förtroende valår med förtroende året innan. Det visar sig då att institutionsförtroendet ökar

oftare än det minskar. Antalet fall är 144. För 80 procent av dem går förtroendet upp valår. Sjunkande förtroende kan endast noteras för 15 procent av fallen. Ökande förtroende är med andra ord klart vanligare valår (80 procent) än ett genomsnittligt år (45 procent).

Haloeffekten kan också demonstreras som en *frånvaro* av effekt när det *inte* är val. Vi har totalt 391 fall med förtroendeförändringar under icke-valår. I en majoritet av dem minskar förtroendet (55 procent). Ett ökat förtroende kan enbart registreras i 33 procent av fallen. När det inte är val tenderar förtroendet att sjunka för svenska institutioner. För att sedan öka när det är val. En tydlig illustration på haloeffekten.

Vår hypotes att valår tenderar att leda till ett ökat förtroende för samhällets institutioner får alltså stöd. Prövningen visar att institutionsförtroendet går upp i 80 procent av fallen valår mot endast i 33 procent av fallen icke-valår.

Resultaten i tabell 2 visar hur omfattande och kraftfull haloeffekten har varit i samband med de åtta val vi kan studera med hjälp av SOM-data sedan 1991. Sex val avslöjar en klar positiv effekt, mest påtagligt valet 1994 då alla institutioner har ett ökande förtroende och den genomsnittliga förtroendeförstärkningen blev hela +8,4 procentenheter i andelen mycket eller ganska stort förtroende. Övriga fem val med en positiv ökning i institutionsförtroendet uppvisar något lägre genomsnittliga förtroendeökningar, kring +3 till +4 procent. Valet 2018 med den omständiga regeringsbildningen ingår bland dem med en genomsnittlig uppgång i institutionsförtroendet på +3,0 procentenheter och med 18 institutioner med ett ökat förtroende, två med ett minskande (radio/TV och Riksbanken) och en med ett oförändrat förtroende (universiteten). Bland de 18 ingår samtliga politiska institutioner.

Tabell 2 Valårseffekt på institutionsförtroende, 1990–2018 (procent, antal)

	Genomsnittlig förändring i andel mycket eller ganska stort förtroende	Antal institutioner med			Totalt antal institutioner
		Positiv förändring	Ingen förändring	Negativ förändring	
1990–1991	-2,7	3	2	6	11
1993–1994	+8,4	12	0	0	12
1997–1998	+3,8	16	0	1	17
2001–2002	-0,3	9	2	9	20
2005–2006	+4,1	20	0	1	21
2009–2010	+3,1	16	2	3	21
2013–2014	+4,4	21	0	0	21
2017–2018	+3,0	18	1	2	21
Medeltal åtta val:	+3,0	115	7	22	144

Kommentar: Valåret 1988 saknas eftersom ingen jämförbar förtroendemätning gjordes 1987. Procent har beräknats bland personer som besvarat förtroendefrågorna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1990–2018.

Två val avviker och uppvisar ingen genomsnittlig haloeffekt. I första hand gäller det valet 1991 men även valet 2002. I båda fallen är det endast en minoritet av de uppmätta institutionerna som kan registreras för ett förtroendelyft. Den genomsnittliga förtroendeförändringen blir dessutom negativ istället för positiv i bägge fallen.

Man kan bara spekulera om varför just dess båda val inte uppvisar någon halo-effekt. Med endast åtta undersökta val och två avvikande resultat är det svårt att finna några generaliserbara förklaringar. Exempelvis finns inget enkelt samband med regeringsbyte och det förtroendelyft en ny regering eventuellt skulle kunna ge. Valet 1991 och regeringsskiftet leder inte till en halouppgång i förtroendet. Det gör däremot valet 1994 och det efterföljande bytet av regering. Bland våra åtta studerade val leder fyra till skifte av regering, tre till en oförändrad regering och ett till en pågående regeringsbildning när SOM-undersökningen är i fält. I de fyra val när ett regeringsbyte inträffar (1991, 1994, 2006 och 2014) finner vi en haloeffekt i tre och ingen effekt i ett. De tre valen utan regeringsbyte (1998, 2002 och 2010) uppvisar två val med en haloeffekt och ett utan. Valet utan klar regeringsbildning när SOM-undersökningen genomförs hösten 2018 har en haloeffekt av genomsnittlig storlek.

En annan möjlig förklaring till att haloeffekten inte fungerar vid två av de åtta valen är den samhällsekonomiska faktorn. Åren 1991–1992 och 2001–2002 kännetecknas av en mycket svag svensk ekonomi. Den förra går ofta under benämningen bankkrisen och den senare IT-kraschen. I båda fallen är det särskilt bankerna som förlorar förtroende bland medborgarna. Intressant är emellertid att SOM-institutets mätserie av medborgarnas syn på samhällsekonomin visar 1991 och 2002 är två av de tre valår då den ekonomiska pessimismen är särskilt stark och i båda fallen ökande i jämförelse med året innan (Weibull m fl, 2012). En tolkning kan vara att den ekonomiska recessionen i en sådan situation motverkar valårseffekten: den positiva betydelsen av ett val kan inte eliminera den negativa effekten av en dålig ekonomi. Mönstret är dock inte entydigt, eftersom även valåret 1994 också utmärks av att medborgarna är kännetecknas av ekonomisk pessimism.

Resultaten i tabell 3 är framtagna för att pröva valens effekter på olika typer av institutioner. Hypotesen är att effekterna skall vara störst för politiska institutioner och därefter för institutioner inom offentlig sektor. Förtroende för institutioner inom privat sektor förväntas påverkas mindre av valårseffekter.

Vi beräknar de genomsnittliga förändringarna i förtroende för de tjugo institutioner som vi har studerat i samband med åtta val. Bland de tjugo institutionerna finns fyra svenska politiska institutioner – regering, riksdag, kommunstyrelserna och de politiska partierna. Det är i första hand de som vi förväntar oss skall uppvisa de tydligaste förtroendeförstärkningarna under valår.

Och så är det. Resultaten är mycket klara. Samtliga institutioner kan uppvisa en positiv förtroendeökning i samband med valår. Men de svenska politiska institutionerna toppar ranglistan över hur mycket förtroendet ökar i samband med riksdagsval. I alla studerade val *utan undantag* går förtroendet upp för regeringen,

riksdagen och kommunstyrelserna. För de politiska partierna ökar förtroendet i alla val utom ett där förtroendet förblir oförändrat. Genomsnittligt ökar också förtroendet mest för de politiska institutionerna. Tydligast regeringsförtroendet med +8,5 procentenheter, följt av förtroendet för riksdagen (+8,3) och förtroendet för kommunstyrelserna (+5,8). De politiska partiernas förtroende kommer på plats fem med en snittökning på +3,5 procentenheter.

Tabell 3 Genomsnittliga förtroendeförändringar för 21 institutioner under åtta valår, 1990–2018

Genomsnittlig förändring i andel mycket eller ganska stort förtroende	Antal val med:			Antal val	
	Positiv förändring	Ingen förändring	Negativ förändring		
1. Regeringen	+8,5	8	0	0	8
2. Riksdagen	+8,3	8	0	0	8
3. Kommunstyrelserna	+5,8	6	0	0	6
4. Polisen	+5,8	7	1	0	8
5. Politiska partierna	+3,5	5	1	0	6
6. EU-kommissionen	+3,2	4	0	1	5
7. Sjukvården	+3,1	6	1	1	8
8. EU-parlamentet	+3,0	4	0	1	5
9. Fackliga organisationer	+2,3	8	0	0	8
10. Svenska kyrkan	+2,3	6	0	1	7
11. Domstolarna	+2,3	5	0	1	6
12. Grundskolan	+1,8	6	0	2	8
13. Storföretagen	+1,8	6	0	2	8
14. Kungahuset	+1,8	4	1	1	6
15. FN	+1,8	3	0	2	5
16. Försvaret	+1,5	5	1	2	8
17. Dagspressen	+1,1	5	1	2	8
18. Bankerna	+1,0	7	0	1	8
19. Riksbanken	+1,0	3	0	1	4
20. Radio/TV	+0,9	5	1	2	8
21. Universiteten	+0,8	4	0	2	6
Medeltal 21 Institutioner	+3,0	115	7	22	144

Kommentar: Valåret 1987–1988 saknas eftersom ingen jämförbar förtroendemätning gjordes 1987. Procent har beräknats bland personer som besvarat förtroendefrågorna. Analysen omfattar åtta riksdagsval mellan 1990 och 2018.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1990–2018.

Enligt hypotesen placerar sig också några politiskt styrda offentliga institutioner högt – polisen på delad 3:e plats och sjukvården på plats 7. Domstolarna och grundskolan hamnar strax under mitten på rangordningen på platserna 11 och 12.

Helt enligt förväntan återfinner vi flera privata och mediala institutioner längre ned på listan. Haloeffekten märks även här men i mycket begränsad utsträckning. På placeringar på undre halvan finner vi bankerna, storföretagen, dagspressen och Radio/TV. Men därtill också sådana offentliga, men politiskt självständiga institutioner som Riksbanken och universiteten. Två andra offentliga institutioner på nedre halvan som alltså inte heller förtroendemässigt tycks påverkas nämnvärt mycket av valen är Kungahuset och försvaret.

Demokratiska val höjer förtroendet för samhällets institutioner

Det skall erkännas, vi var lite oroliga för att den positiva svenska valårseffekten på förtroendet för politikens institutioner kanske inte skulle manifesteras efter valet 2018. Vi var rädda för att den otydliga valutgången och de långdragna regeringsförhandlingarna skulle ställa till det och istället bidra till minskat institutionsförtroende. Men så blev det inte. Den mycket starka svenska valårseffekten, som inte bara stärker förtroendet för politikens institutioner utan också – ehuru i klart svagare grad – förtroendet för alla samhällsinstitutioner, klarade med glans av det struliga efterspelet till riksdagsvalet 2018. Ett mycket gott betyg till svensk demokrati och svenska riksdagsval (Barrling & Holmberg, 2018). De demokratiska valen i Sverige bidrar positivt till att stärka förtroendet för samhällets institutioner, främst de politiska institutionerna, men också i begränsad mån övriga samhällsinstitutioner. Så bör det idealt fungera, och så fungerar det i den svenska demokratin.

Noter

- ¹ Vi har eftersökt jämförande resultat från andra länder och funnit viss evidens för en positiv valårseffekt i Tyskland för åren 1992–2014 (Allensbach, 2014). ”Politikerverdrossenheit” (trötthet på politiker) *minskar* valår! Däremot har vi inte funnit stöd för någon positiv valårseffekt i USA. Vi har studerat Gallupdata gällande förtroende för Kongressen åren 1973–2018 och inte funnit något mönster där förändringar i förtroendet för Kongressen har något samband med presidentvalår eller mellanårsval (Gallup, 2018). En spekulation till varför USA avviker skulle kunna vara det omfattande negativa kampanjandet i USA. När det är val översköljs amerikanska väljare av negativ information om politiker och politikens institutioner.
- ² Begreppet haloeffekt har tidigare använts inom samhällsvetenskap. Det myntades av socialpsykologen Edward Thorndike (1920). Han hade det som benämning på den ”cognitive bias” som exempelvis uppträder då man vid en första bedömning av en annan person gör generaliseringar om personen som utgår från enbart en observerad egenskap.

- ³ Balansmättet kan variera mellan +100 (alla svarspersoner anger högt förtroende) och -100 (alla svarspersoner anger lågt förtroende) och således har 200 skalsteg. I underlaget för beräkning av balansmätt ingår således inte alternativet ”varken högt eller lågt förtroende”.

Referenser

- Allensbach (2014). *Im Wahlkampf sinkt die Politikerverdrossenheit*. Allensbach: Institut für Demoskopie.
- Barrling, Katarina & Holmberg, Sören (2018). *Demokratins framtid*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- Bäck, Hanna & Hellström, Johan (2018). Kris i regeringsfrågan? I Katarina Barrling & Sören Holmberg (red) *Demokratins framtid*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- Gallup (2018). *Confidence in Institutions*. <https://news.gallup.com/poll/1597/confidence-institutions.aspx> [Besökt 2019-04-30]
- Holmberg, Sören (1994). Partier tycker vi bäst om i valtider. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Vägval*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2007). Ökat förtroende – bara en valårseffekt? I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red) *Det nya Sverige*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2015). Demokratins haloeffekt. Kapitel i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2016). Makten i Rosenbad bestämmer förtroendet för regeringen. I Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Solevid (red) *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Strömbäck, Jesper & Johansson, Bengt (2006). Valens mobiliserande kraft. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Du stora nya värld*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Thorndike, Edward L. (1920). A constant error in psychological ratings. *Journal of Applied Psychology* 4 (1), 25–29.
- Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik, Bergström, Annika (2012). I framtidens skugga. I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson, Annika Bergström (red) *I framtidens skugga*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

